

SZEMLE

JOGALKOTÁS.

A közszerzemény és a férfiérdek.

(Válasz dr. Szalay Zoltán cikkére.)

Szalay Zoltán dr. igen tisztelt barátom „A közszerzemény és a magánjogi törvénykönyv“ című cikkében azt javasolja, nehogy az új törvénykönyv erkölcselenségeket védhessen meg, hogy a törvényjavalat 140—158-ig terjedő §§-ai revízió alá véve, akként alkíttassanak át, hogy — ellenkező megállapodás hiányában — csak az a feleség legyen közszerzőnek tekinthető, aki férje üzletében, gazdaságában stb. oly tevékenységet fejtett ki, mely „megvalósítja az együttműködés, a közös cél érdekében való ténykedés, vagy legalább is a jellemtől segítés fogalmát“, mert, szerinte, tisztelet a kivételnek, a mai asszonyok e feladatot nem töltik be.

Legyen szabad néhány kritikai megjegyzést fűznöm e „javaslathoz“ és annak indokaihoz.

Mindenekelőtt három kérdés szorul bővebb magyarázatra: 1. Igaz-e, hogy a feleségek tényleg nem dolgoznak? 2. Igaz-e, hogy munkásságuk értéke nem teszi indokolttá a közszerzeményben való részesedésüket? 3. S végül 3. igazolják-e Szalay javaslatát a kiviteli lehetőségek?

Ha az első kérdést tekintjük, mindjárt a legelején furcsálni kell azt, hogy Sz. erről a női tevékenység hiányáról mint általános közéleti nyavalyáról beszél. Ezzel szemben, azt hiszem, a társadalomban kivételt éppen a heréskedő nő jelent, még a középosztályon belül is. Mert ha a munkás (iparos és földműves) réteg asszonyait leszámítjuk, akiknek a gyöngébb nemhez való tartozása abban nyilvánul meg, hogy a férjeiknél jóval többet dolgoznak, s ha hasonlóképp leszámítjuk az arisztokráciának azt a születési s azt a plutokrata rétegét, melyen belül sem a férj sem a nő nem dolgozik, hanem dolgoztat, — akkor is, bármennyire a nemzet gerincét is képezze a középosztály, ha ebből még leszámítjuk a kenyérkereső feleségek számarányban folyton növekvő táborát, de leszámítjuk a cselédmunkát gyakran nem egy, hanem két ember helyett feltűnés nélkül végző háziasszonyok többségét, akkor oly elenyésző kisebbséget jelent a férje munkáján és saját vagyoni alap nélkül élőködő nő (ez utóbbi feltételezése nem felesleges!), hogy törvényt az ő

kedvükért, illetve az ő férjük kedvéért hozni felesleges, indokolatlan és méltánytalan a többiekkel szemben.

Ezekkel a tényekkel számolva a vélelem szerintem semmiesetre sem lehet az, hogy a házas nő nem dolgozik a férjével, ellenkezőleg az, hogy igenis dolgozik vele.¹ Az ezzel ellentétes, megszégyenítő vélelem az egyes nőt érő anyagi és erkölcsi degradációja mellett a házasság etikai alapját is intézményesen tagadná meg azáltal, hogy bizonyos kitarthatási viszonyt tenne alapjává.

Kisebb méltánytalanság az, ami a Tj. 140. §. fenn tartásával néhány férjet ér, aki nem képes a Tj. 117. §. betöltését, még egy, ennek alapján a nő hibájából törté-
nendő válás kilátásbahelyezésével sem, kiharcolni, mint a 140. §. módosításával a dolgos feleséges többségét. Mert téved Szalay, ha azt hiszi, hogy a léha asszonyokat érintené ez a §. Ezek a nők a maguk kényelmes életét valószínűleg egészen más, — ha nem is jogi, — szankciókkal fogják biztosítani s a közszerzeményi jog kedvéért viszont egészen biztosan nem fognak odaállni dolgozni.

Szerintem tehát éppen, ellenkező megegyezés hiányában, melynek lehetőségét végül is fenn lehetne tartani a férjeknek, a közszerzeményi jog igenis meg kell, hogy illesse a nőt, kivéve, ha, mint a törvény mondja, férje élete ellen tört, vagy (Szalay intencióinak is megfelelően) ha válás esetén vétkességének megállapítására a 117. §. elhanyagolása adna indokot.

Szalay azonban a háziasszonyi működés értékének az igazságos kompenzációját pusztán a házasság alatti tartásban látja, melyet szerinte jogosulatlanul lép túl a közszerzemény megállapítása. Attól eltekintve, hogy olyan §-t ismerünk, mely a feleséget viszont-tartásra, de olyant nem, melynek fejében a férjet viszont-házimunkára köteleznék, a háztartást mint egyedüli jogos ellenértékét, vagyis a tartásra szükséges összeget, mint a háziasszonyi munka mértékét, fefogni abszolút helytelen volna.

Azt lehetne erre mondani, hogy a középosztály asszonyai, ha cselédet tartanak, ennek fejében nem is dolgoznak olyan tulsokat. Biztos, hogy a házi technika is fejlődöben van s ma kevesebb az asszony fizikai munkája, mint valaha. De csak a bolsevizmus az, amely csupán a fizikai munkát ismeri el teljesítménynek. A

¹ Éppugy, mert a mai világban sok férfit az apósa tart el, sem lehet kimondani, hogy a férj nem a kereső fél a házasságban, — vagy mert sok férj megcsalja a feleségét sem ok arra, hogy (pl. válásnál) a férj hütlensége vélelmezendő legyen.

szakács látszólag többet is dolgozik, mint a maitre d'hôtel, de a maitre d'hôtelnek mégsem aszerint jár a fizetése, hogy főz-e, mint a szakács. A testi munka nem-végzése pedig ott, ahol arra szükség nincs, nem kötelesség-mulasztása az asszonynak, mintahogy a férjé se az, ha nem áll be addig hólapátoló munkásnak, amíg nem muszáj.

A női munka átka az, hogy nem bizonyíthat a pénzbeli eredménnyel, mert pénzbeli eredménye nincs. Ha a férj azt állítja: „20 pengőt kerestem“ ezt a 20 pengő felmutatásával be is tudja bizonyítani. Ha ellenben a nő állítja azt: „20 pengődet megtakarítottam“ akkor ezt bizonyítani kézzelfoghatóan nem tudja. „Ez is munka?“ mondja a férfi, ha felesége elő próbálja számlálni, hogy mibe fáradt el aznap. De felháborodna rajta, ha ugyanazt kérdezné a nő, ha mint orvost a konziliumon beszélgetni, mint ügyvédet a járásbírószobán aulájában sétálgatni látja. Ha a konziliumot megfizették, ha a beszélgetéssel klienst fogott vagy akár egész nap ül egy színekurában, de fizetést huz, felesleges a bizonyítás: mert kutya ugat, pénz beszél . . .

Ezzel szemben, ha a középosztálybeli nő néha elmegy sétálni, olvas egy regényt, vagy pláne a cukrászdába megy, az már naplopás, de nem naplopás a férjnek délelőtt sorozni menni, este pedig politikai klubokat felkeresni vagy kávéházba billiárdozni járni, mert ez „a mesterséghez tartozik“. De ha Szalay felhossa a férfit, aki reggeltől estig . . . stb. akkor a nők köréből legalább annyi, bár csendesebb példát lehetne felhozni, bár kevésbé teatrális és álszent effektusokkal.

De ez még a jobbik eset. Mert mi kártalanítaná a nőt, ha elválnak pl. 40 éves vagy özvegyé válik 50 éves korában, azért, hogy középosztálybeli nivója ellenére cselédmunkát végzett esetleg eddig a férfi kedvéért, hogy esetleg lemondott tanulmányai folytatásáról, amit most már nem pótolhat, vagy kész hivatásáról, állásáról, melyet vissza nem kaphat s melynél a szolgálati idő is hiányozni fog, s mindezt rendszerint a házasság első idejében, a férj kivánságára, akinek az el nem foglalt asszony kedvesebb szórakozást jelentett? Mi kártalanítja őt, ha még a közszerzeményben sem részesülhet?

Mi kártalanítja őt azért a rizikóért, hogy esetleg egész élete munkája — mert nem hogy közszerzemény nincs, de passzívák mutatkoznak, — kárbavész, amely lehetőséggel éppoly biztonsággal számíthat, mint a közszerzemény lehetőségével, hiszen nemcsak a közös hasznokat, de a közös károkat is együtt kell férjnek és feleségnek s leggyakrabban még az özvegynek is, viselni.

Mi kártalanítja őt végre azért, hogy a férj a házasság tartama alatt az ő legfonosabb életérdekei felett is sokszor „elhatározási jogát“ gyakorolja, hogy a közösen szerzett pénz az egész házasság tartama alatt nem kerül a kezeibe s rendelkezése alá, még az őt illető részben sem, sőt hogy arról elszámolást sem követelhet? A közszeremény bizony nem kis részben illuzórikus joga, még így is elég sovány kiegyenlítése a férj s a feleség közti gazdasági jog-egyenlőtlenségnek.

Ezzel szemben milyen igaztalanságokat lát Szalay a feleség közszerzeményi jogában? Szalay szerint a nőt, ha az ő vétkeisége alapján mondták ki a válást, nem illeti joggal a közszeremény. Tudtommal a közszeremény nem hitbér, amit szerelmei erényei fejében kap a nő s nem a hűség jutalma, hanem a szorgalom gyümölcse. A nőt a közszeremény csak akkor nem illethetné meg, ha — a bizonyítási terhet a férj részéről feltéve — az be tudná bizonyítani, hogy a házassági közösség fenntartása azért nem volt lehető, mert a nő anyai, háziasszonyi kötelességeit nem teljesítette.

A mi a gazdag gyáros esetét illeti, ott pedig rá kell mutatnom arra, hogy nagy nyereségek, (amelyek a közszeremény nagy összegét teszik aztán ki), nem igen halmozódnak fel pusztán „a férj szorgalma és tudása“ révén, hanem ahhoz rendszerint bizonyos kerek alaptőke is kell, akár magának az üzemnek a működéséhez, akár ahhoz, hogy ebből élve, nyugodtan dolgozhasson és nyerhessen az illető. A mai kapitalista rendben a tőkés társ a legritkább esetben dolgozik, — ha tehát a gyárat ez esetben az asszony hozományával tette a férj naggyá, akkor az asszony részesevéde csupán a tőkés társ részesevéde s nem is közszeremény, amiért bizony a mai rendben tényleg nem kell, hogy csak egy levelet is írjon, — ha pedig az alapot nem az asszony hozománya képezte, — ami pedig a Szalay által példának felhozott merkantil körökben az általános uzus, — hanem a férjnek volt vagyona, akkor annak különvagyon mivoltát mindig ki is fogja mutatni tudni.

Ami végül az ivadékokkal szemben való igazságtalanságot illeti, mely Szalay szerint abban áll, hogy a közszereményi jog módot nyújt arra, hogy a „könynyelmű anya elköltse a kizárólag az apa által létrehozott vagyon felét“, — erre csak azt mondhatom, hogy a könynyelmű apa legalább épp oly gyakori, aki nemcsak azt, ami az övé, költi el, anélkül, hogy az ivadékra gondolna, de kevesebb ellenőrzéssel nyulhat a kiskorú saját, az ő gondozására bízott vagyonához, mint hasonló esetben a rendszerint még egy gyám s az árvaszék által ellenőrzött

anya. Végül a legkönnyelműbb anyának is jogában kell hogy legyen annyit elköltenie a magáéból, — s szerintem a magáéból költi, — amennyit akar, ha amellet a gyermekeiét megőrzi s azokat mindennel ellátja.

Már most ami a praktikus megoldást illeti, a legyöngébb Szalay dialektikája. Már pedig ha egy törvényt akarunk inauguráltatni, akkor annak könnyű gyakorlati kivihetősége s magátólértetődő lefolytatásának lehetősége nélkül, kevés értéket fog tulajdonítani a köz.

Még ha helyeselni is lehetne a Szalay-féle elgondolást, vajjon mi módon lehet azt megállapítani, hogy a nő végzett-e férje üzletében, gazdaságában stb. segítői vagy kenyérkeresői tevékenységet? Talán bizonyítványt adjon neki róla a férj, mint egy cselédnek? Avagy közszerzeményi forgalmiadóellenőrök vizsgálják felül? Vagy talán a házasság megszűnte után szomszédok, cselédek és sógornók tanúsága alá legyen bocsájtva? Illetve a labilis „köztudomás“ szerint a bíró egyéni izlése döntse el a kérdést? És ha, ahogy Szalay elgondolásából kitetszik, a bizonyítás az asszonyt terheli, mivel bizonyítson szegény, mikor csak az önállóan s nem a segítői minőségben végzett munka bizonyítható kézzelfogható eredményekkel: hisz a nő „segítő“ munkája csak a férj számára s neve alatt jelent végzett munkatöbbletet?! S ha az asszonytól meg lehet, miért nem kell a férjtől is megkövetelni annak bebizonyítását, hogy tényleg egyéni munkájával kereste-e a vitás vagyont, amelyből nem akarja a nőt részesíteni?

De tovább megyek, hol van az a mérték, mely szerint a közszerzeménynek járni kellene? A végzett munka mennyisége, az azzal eltöltött idő, az energiafogyasztás, a munka akkori forgalmi értéke vagy valami skála-szerűen az ipartestületek által évenként megállapított taksa szerint? Mert világos, hogyha van határ, ameddig a nő munkája nem s amelyen túl igenis közszerzemény, akkor akárhogy is mérjük, nem biztos, hogy a nő munkája mindig precíz 50% közszerzeménynek felel meg. Szalay szerint biztosan kevesebbet, — sok esetben azonban talán többet is jelent. Ezt milyen komplikált számoló-művészettel fogják kihozni?

Ha nem lehet egy férfi munkájának standardértékét kiszámítani, miért lehetne a nőét? A közszerzeményből pl. a nő, ezen elveknek megfelelően, aki nem tart cselédet, de mosógépet és porszívógépet használ, kevesebbet kell, hogy kapjon, mint az, aki a partvis-sal nyilván többet dolgozik. Az a tanárnő, aki háztartást is vezet, de házonkívül tanít, kevesebbet kapjon, mint a fogorvosnő, akinek a rendelője a lakásán

van, de viszont ismét többet, mert nyáron 2 hónapnyi szabadsága alatt többet ér rá otthon dolgozni. Az orvosnő, aki orvos felesége, többet kell hogy kapjon, mintha ügyvéd felesége, mert az orvost működésében jobban tudja támogatni, mint az ügyvédet, — viszont az ügyvéd ügyvédnö-felesége kevesebbet kell hogy kapjon, mint az ügyvéd gépirónő felesége, mert utóbbi segítségére talán inkább van szüksége. Nemesak a gyermektelen nő kapjon kevesebbet, mint az anya, mert utóbbi annyival többet dolgozik, hogy gyermekeket is nevel, de a sokgyermekes anya is többet, mint az egygyermekes, ugyanezen okból;— ezzel szemben a sokgyermekes anya más szempontból kapjon kevesebbet, mert munkaidéjéből sokat veszít a gyakori terhesség és szülés által. Mindenesetre azonban többet kell, hogy kapjon a neveletlen rossz kölykök anyja a jó gyermekekénél, mert világos, hogy előbbieket sokkal több munkát adnak.

Hiába, azt hiszem, a mindenképpen, egyszerű 50%-os értékelés egyszerűbb mégis, mint a közszerzeményi jogosultság határainak s ami ezzel jár, fokainak megállapítása!

Hogy ad abszurdum vigyem, Szalay szellemében, de nála nagyobb igazsággal, a következő javaslatot is tehetném: a férfi fosztassék meg a közszerzeményi jogtól, minden társadalmi osztályban, mert azt ugyan el lehet képzelni, hogy a nő a maga házimunkájával stb. segít a férjnek munkájában: az azonban aztán teljesen elképzelhetetlen a mi társadalmunk erkölcsi mellett, hogy a férjek segítsenek valaha a nő szerző vagy háziasszonyi tevékenységében . . .

Tréfán kívül azonban, az egész közszerzeményi kérdés helyes megvilágításba csak akkor kerülne, ha a közszerzeményt helyesebben inkább „közmegtakarítás“-nak neveznénk el, amelyből jogos része kell, hogy legyen a feleségnek: már csak azért is, mert ha a „szerzés“-ben talán nem is mindig, a „megtakarítás“-ban azonban kétséget kizáróan s munkássága minden lényegénél fogva igenis résztvesz a „feleség“: akinek ezt a szerepét nemcsak a magyar jog, de a magyar nyelv ősz-őszönös igazságérzéke is megérzi és elismeri. *Dr. Wagner Lilla.*

Most jelent meg :

Munkaügyi bírói határozatok 1900—1928.

A magánalkalmazottak szolgálati és nyugdíjviszonyai.

Összeállította:

Dr. HOFHAUSER IMRE,
a budapesti kir. járásbíróság
munkaügyi bírójá.

Az előszót írta:

Dr. DEGRÉ MIKLÓS,
a budapesti kir. ítélőtábla
elnöke.